

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ**

УДК 340.1

БАРАНОВСЬКИЙ О.В.

**ДІЯЛЬНІСТЬ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ
ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)**

Стаття присвячена дослідженню основних етапів формування та діяльності органів міліції України у боротьбі з організованою злочинністю на етапі становлення незалежної держави (1991–2000 рр.). Проаналізовано криміногенну обстановку в державі після здобуття незалежності, причини та умови формування організованої злочинності. Охарактеризовано основні складники нормативно-правової бази для забезпечення діяльності спеціальних підрозділів міліції України по боротьбі з організованою злочинністю. Простежено основні етапи становлення, формування та удосконалення організаційно-штатної структури ГУБОЗу МВС України. Висвітлено основні форми та методи діяльності підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю МВС України, показано зміни у завданнях та функціях їх структурних підрозділів у досліджуваній період.

Ключові слова: організована злочинність, організовані злочинні угруповання, протидія, міліція України, управління боротьби з організованою злочинністю, МВС України.

Статья посвящена исследованию основных этапов формирования и деятельности органов милиции Украины по борьбе с организованной преступностью на этапе становления независимого государства (1991–2000 гг.). Проанализирована криминальная обстановка в стране после обретения независимости, причины и условия формирования организованной преступности. Охарактеризованы основные составляющие нормативно-правовой базы для обеспечения деятельности специальных подразделений милиции Украины по борьбе с организованной преступностью. Прослежены основные этапы становления, формирования и совершенствования организационно-штатной структуры ГУБОП МВД Украины. Освещены основные формы и методы деятельности подразделений по борьбе с организованной преступностью МВД Украины, показаны изменения в задачах и функциях их структурных подразделений в исследуемый период.

Ключевые слова: организованная преступность, организованные преступные группировки, противодействие, милиция Украины, управление по борьбе с организованной преступностью, МВД Украины.

The article is devoted to the investigation of the main stages of the formation and activity of the police of Ukraine in the fight against organized crime at the stage of the formation of an independent state (1991–2000). It is analyzed the criminogenic situation in the country after gaining independence, reasons and conditions for the formation of organized crime. It is described the main components of the legal framework for ensuring the activities of the special police units of Ukraine to combat organized crime. It is traced the main stages of the formation, and improvement of the organizational and staff structure of the Main Directorate for Combating Organized Crime of the Ministry of Internal

Affairs of Ukraine. The main forms and methods of the units for combating organized crime of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are highlighted, and it is shown the changes in the tasks and functions of their structural units during the investigated period.

Key words: *organized crime, organized criminal groups, counteraction, police of Ukraine, department for combating organized crime, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.*

Вступ. Отримавши у 1991 р. незалежність та суверенітет, Україна вступила в один із найскладніших періодів своєї історії. Реалізація нової політичної та соціально-економічної моделі розвитку супроводжувалась кардинальною трансформацією відносин власності та системи господарювання. Своєю чергою, це призвело до різкого збільшення потенційних об'єктів злочинних посягань, поширення нових видів злочинів, відбулось також стрімке зростання тіньового сектору економіки. Крім того, втрата попередніх ідеологічних та моральних основ життя громадян, значні соціально-економічні труднощі негативно вплинули на соціально-економічну ситуацію в державі. У громадській свідомості набули поширення такі явища, як бездуховність, всездозволеність, правовий нігілізм, прагнення досягнення успіху будь-якою ціною.

Отже, на етапі становлення нашої держави об'єктивні та суб'єктивні чинники закономірно породили значні масштаби організованої злочинності, яка проникла в усі сфери функціонування держави, завдавши величезної шкоди її розвитку.

Незважаючи на те, що Україна незабаром відзначить вже 27-му річницю своєї незалежності, організована злочинність і нині є істотним чинником посилення соціальної напруженості й дестабілізації суспільства, перешкоджаючи реалізації важливих інституційних та структурних реформ, які нині здійснюються в державі.

Аналізуючи стан розробленості цієї проблеми, необхідно зазначити, що проблемою організованої злочинності як комплексним науковим поняттям, удосконаленням заходів боротьби із цим негативним явищем займалися вітчизняні вчені Ю.В. Абакумова, О.М. Бандурка, М.Г. Вербенський, В.Д. Гвоздецький, О.М. Джужа, О.Г. Кальман, М.В. Корнієнко, О.М. Литвак, Ю.В. Мантуляк, С.К. Марчук, Н.Є. Міняйло, В.А. Пустовіт, О.Ю. Шостко та ін.

Водночас за сучасних умов розвитку української держави боротьба з організованою злочинністю і корупцією є не тільки кримінально-правовою проблемою, а й набуває політико-правового характеру, що зумовлює необхідність вивчення й висвітлення цієї проблеми в історико-правовій науці.

У цьому контексті актуальною науковою проблемою є вивчення і узагальнення історико-правового досвіду діяльності одного з найчисельніших правоохоронних органів – міліції України. При цьому необхідно зауважити, що протидія організованій злочинності і пов'язаній із нею корупції була головним завданням спеціальних підрозділів української міліції протягом усього періоду їх існування. Це завдання актуалізується і тим, що в сучасних умовах в структурі Національної поліції України створюється новий підрозділ по боротьбі з організованою злочинністю – Департамент стратегічних розробок та аналізу. Таким чином, ефективне наукове забезпечення організації та діяльності новоствореного підрозділу Національної поліції, зокрема, передбачає аналіз досвіду і впровадження в практику тих форм і методів протидії організованому криміналу, які довели свою ефективність у попередній історичний період діяльності аналогічних підрозділів МВС України.

Постановка завдання. Отже, метою статті є комплексне історико-правове дослідження основних етапів формування нормативно-правової бази, організаційно-штатного забезпечення, форм та методів діяльності міліції України щодо протидії організованій злочинності і пов'язаній із нею корупції на етапі становлення незалежної держави.

Результати дослідження. Розпочинаючи безпосереднє висвітлення проблеми, зазначимо, що здобуття Україною незалежності призвело до стрімкого погіршення криміногенної ситуації, яка перетворилася на найбільш небезпечне соціальне лихо, що створювало серйозну загрозу розбудові незалежної держави. При цьому її характерними рисами стали: порівняно високий рівень злочинності загалом; зростання рівня злочинності, зокрема організованої, у сфері економіки; корисна спрямованість більшості злочинів; агресивність антисоціальної поведінки; транснаціональний характер злочинності; деморалізація і криміналізація суспільства.

Підтвердженням того, що злочинність у незалежній Україні невинно і динамічно зростала, стаючи дедалі більш жорстокою, є показники статистики. Зокрема, протягом 1991 р. було

скоєно 405 500 злочинів, у 1993 р. – 539 300, в 1994 р. – 572 100 злочинів [1, с. 203–204.]. Загальна кількість злочинів у 1995 р. збільшилася порівняно з попереднім роком ще на 12,2% і становила вже майже 642 000. Рівень злочинності зріс із 106 до 118,7 злочинів на 10 000 населення. Збільшується інтенсивність злочинної агресії, насильницьких посягань на життя і здоров'я людей. Так, якщо у 1991 р. кількість убивств становила трохи більше 2 800, то у 1996 р. – майже 4 800 [2, с. 219–220]. Кримінальна активність населення за 5 років зросла удвічі – з 104 200 (1990 р.) до 212 900 (1995 р.) [3].

Трансформаційні процеси в державі, обтяжені такими негативними явищами, як криміналізація економічної сфери держави, корупція керівників та співробітників держапарату, загострення багатьох соціальних проблем, маргіналізація населення, недостатність і недосконалість правової бази для боротьби зі злочинністю і корупцією, призвели до небувало різкого зростання організованої злочинності в Україні.

Згідно із Законом України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», під організованою злочинністю розуміється сукупність злочинів, що вчиняються в зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [4, с. 1].

Особливістю організованої злочинності, яка виникла на теренах незалежної України, стала розвинена мережа злочинних угруповань, діяльність яких спрямовувалась постійними лідерами, трималася на міцному економічному підґрунті, захищалася надійним «дахом» у вигляді корумпованих владних та правоохоронних структур й активно здійснювала розподіл усієї держави на території своєї злочинної діяльності.

Підтвердженням стрімкого зростання рівня організованої злочинності є те, що протягом першого десятиріччя становлення незалежної держави кількість виявлених організованих злочинних угруповань (далі ОЗУ) щорічно збільшувалася – з 440 у 1992 р. до 1166 у 1999 р. Збільшення кількості виявлених ОЗУ за цей період відбулося у 2,7 рази; кількість виявлених осіб, які вчинили злочини у складі ОЗУ, – з 2 980 до 4 673, тобто у 1,6 рази; кількість злочинів, вчинених ОЗУ, та розслідуваних органами досудового розслідування – з 2 702 до 9 307, тобто у 3,4 рази. Коефіцієнт злочинності в складі ОЗУ на 100 000 населення України збільшився за цей період з 5,2 до 18,7, тобто у 3,6 рази [5, с. 100–101].

Крім того, про зростаючий рівень їх злочинної діяльності свідчать наступні факти. Так, протягом 1995–1998 рр. члени ОЗУ були викриті в організації 243 бандитських формувань, вчиненні 345 вбивств, 1 781 розбою, 1 925 фактів здирництва, 534 фактів хабарництва. У цей період у членів ОЗУ та їхніх лідерів було вилучено 1 212 одиниць вогнепальної зброї та 923 транспортні засоби [6, с. 51].

Такий стан справ вимагав адекватної відповіді у діяльності міліції незалежної України, здійснення комплексу рішучих заходів для стабілізації кримінальної обстановки в країні. Тож на порядку денному постало питання створення спеціальної служби міліції, основним завданням якої мала стати протидія організованій злочинності.

Зважаючи на необхідність протистояти кримінальній агресії після проголошення незалежності в 1991 р., у системі МВС було створено міжрегіональне Управління боротьби з організованою злочинністю, у подальшому реорганізоване в Головне управління боротьби з організованою злочинністю МВС України (далі – ГУБОЗ МВС України). Пріоритетними напрямками діяльності новоствореної спеціальної служби міліції стали: розкриття злочинів у кредитно-фінансовій і банківській системах, боротьба з незаконним обігом валютних ресурсів, корупцією і хабарництвом, виявлення злочинів у сфері приватизації, ліквідація бандитських і рекетирських формувань, боротьба з міжнародною та міжрегіональною злочинністю.

Нормативно-правовою базою діяльності новоствореної служби стали закони України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою вищезазначеною злочинністю» від 30 червня 1993 р. та «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 р. З прийняттям цих нормативно-правових актів, які сформували правове поле діяльності ГУБОЗ, він почав діяти як цілісний структурний підрозділ системи МВС України.

Необхідно зазначити, що з урахуванням нових завдань, які поставали перед цією спеціальною службою міліції щодо протидії організованій злочинності, вона зазнавала неодноразових структурних перетворень. Так, наприклад, у 1993 р. були переглянуті пріоритети діяльності служби БОЗ і посилено акцент на боротьбі з бандитизмом, організованими злочинними угрупованнями в економічній сфері. З цією метою були сформовані нові структурні підрозділи: боротьби з організованою злочинністю у фінансово-кредитній і банківській системах, у сфері зовнішньоекономічної діяльності, боротьби з міжнародною злочинністю.

Наступні структурні перетворення були зумовлені прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 24 лютого 1994 р. На виконання вимог цього законодавчого акта були внесені зміни в структуру і штати ГУБОЗу. Завдяки чисельності цієї служби міліції створюються самостійні аналогічні підрозділи в апаратах МВС Республіки Крим, ГУВС м. Києва і Київської області, УВС областей та м. Севастополя, УВСТ (ВВСТ), а також слідчі підрозділи з розслідування злочинів, вчинених ОЗУ, у складі слідчих управлінь (відділів), відділи (відділення) кадрів та оперативного прикриття підрозділів боротьби з організованою злочинністю у складі кадрових апаратів зазначених територіальних ОВС [7].

Необхідно підкреслити, що, незважаючи на всі труднощі становлення нової служби міліції, в 1990–1994 рр. узагальнена оцінка результатів її роботи підтвердила своєчасність і необхідність створення цього підрозділу. Підтвердженням цього є те, що протягом вказаного періоду оперативними підрозділами ГУБОЗу було ліквідовано 7 500 злочинних груп, у тому числі 3 100 з ознаками організованості, розкрито 25 500 злочинів, вилучено 4 159 одиниць вогнепальної зброї, грошей, цінностей, майна на загальну суму 4 трлн 345 млрд крб., іноземної валюти на загальну суму 3 млн 350 тис. доларів США, 1 200 автомобілів, із використанням яких члени злочинних формувань скоювали злочини [2, с. 167].

Однак, незважаючи на те, що цілеспрямовані дії спецпідрозділів міліції дали змогу не допустити неконтрольованого ускладнення криміногенної ситуації, кардинально поліпшити стан боротьби зі злочинністю не вдалося. Цифри міліцейської статистики в цей час свідчили про поширення майже всією територією країни рецидивної та організованої злочинності. Так, наприклад, у 1994 р. ОЗУ було скоєно кожен четвертий злочин, а в Житомирській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській, Рівненській, Сумській, Херсонській областях – кожен третій, у Вінницькій області та м. Севастополі – кожен другий [8, арк. 19]. Водночас рівень розкриття тяжких злочинів залишався незадовільним. Так, у 1994 р. у Луганській області він становив 33%, у Херсонській – 39,6%, у Дніпропетровській – 41,9%, у Черкаській – 45,4%, в Івано-Франківській – 48%, у м. Києві – 35% [8, арк. 20].

Такий стан справ вимагав рішучого реагування з боку керівництва держави та правоохоронних органів. Важливе значення в цьому контексті мав Указ Президента від 21 липня 1994 р. «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю», історичне значення якого в тому, що він був першим визнанням на найвищому рівні існування організованої злочинності та корупції в нашій державі [9].

Указ вимагав від керівників правоохоронних органів рішучого посилення боротьби з бандитизмом, корупцією, іншими тяжкими злочинами. Особливу увагу вимагали звернути на знешкодження озброєних злочинних угруповань, які мають міжрегіональний та міжнародний характер, використовують вибухові речовини та пристрої, тероризують населення. Крім того, було визначено, що боротьба зі злочинами проти особи, злочинністю в економічній сфері, зокрема в кредитно-фінансовій та банківській системах, у зовнішньоекономічній діяльності та торгівлі, на транспорті є головними напрямками в діяльності правоохоронних органів.

Однак стан виконання цього важливого Указу Президента України з боку всіх правоохоронних структур, у тому числі і органів міліції, був вкрай незадовільним. Так, Розпорядженням Президента України від 10 лютого 1995 року «Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю» були визначено низку заходів, спрямованих на координацію дій правоохоронних органів держави в протидії найбільш небезпечним проявам злочинності [10].

Так, із метою реалізації скоординованих заходів ОВС та підрозділів СБУ у протидії найнебезпечнішими проявам злочинності, вирішенні питань внутрішньої безпеки, у штати Укрбюро Інтерполу, ГУБОЗу МВС України, головних управлінь, управлінь МВС України в областях і м. Києві, управлінь БОЗ ГУМВС – УМВС було уведено посади помічників начальників підрозділів і радника начальника ГУМВС України в Криму, на яких покладені функції координації діяльності ОВС і відділів СБУ в боротьбі з корупцією та організованою злочинністю [11].

Спецпідрозділам міліції, разом із відповідними підрозділами СБУ, Національною гвардією, Генеральною Прокуратурою України було поставлено завдання регулярно проводити за окремими планами цільові операції із знешкодження злочинних угруповань, насамперед, озброєних та тих, які займаються торгівлею зброєю, наркобізнесом, контрабандою, викраданням автотранспорту, незаконним перетинанням державного кордону України. Крім того, було поставлено завдання за домовленістю з правоохоронними органами суміжних держав здійснити спільні

оперативно-розшукові заходи щодо виявлення та припинення діяльності злочинних угруповань, які мають міжнародні зв'язки.

При цьому визначалась необхідність зосередити спільні зусилля на викритті та припиненні діяльності стійких злочинних угруповань, особливо рекетирсько-мафіозних, озброєних, із міжрегіональними та міжнародними зв'язками, які розподілили міста та райони на зони свого впливу і їх контролюють, займаються шантажем представників комерційних структур, діють під виглядом приватних охоронних фірм, трастових і страхових компаній, тероризують населення.

Однак рівень організаційно-управлінської діяльності в органах та підрозділах міліції по реалізації зазначених заходів не дав змогу вирішити поставлені завдання. Вже в грудні 1995 р. на засіданні колегії МВС України було визнано, що діяльність міліцейських підрозділів щодо протидії організованій злочинності залишається малоефективною. Зростає кількість кваліфікованих убивств, у т.ч. «на замовлення», з використанням автоматичної зброї, вибухових пристроїв. Слабо виявляються злочинні зв'язки ОЗУ в органах влади та управління, комерційних структурах, не простежуються можливості відмивання злочинно здобутих коштів. Мало приділяється уваги знешкодженню злочинних угруповань у паливно-енергетичному комплексі, переробній промисловості, виробництві металів, позабанківських фінансових інститутах. Міліцією не забезпечується надійний захист суб'єктів підприємництва від рекетирських посягань [12].

Аналіз криміногенної ситуації дає змогу дійти висновку, що починаючи з 1995 р. у злочинному середовищі стрімко наростали кримінально-інтеграційні процеси, які супроводжувались укрупненням структур, підвищенням кримінальної активності та кваліфікованості, зростання технічної оснащеності та озброєності правопорушників, намаганням завершити кримінально-територіальний поділ регіонів країни та диктувати свою волю владним структурам. В цей час побільшало таких злочинів, як розбійні напади на квартири громадян, розбої на дорогах, рекет тощо. Крім того, криміналітет наполегливо намагався взяти під свій контроль найбільш прибуткові галузі економіки.

Всі ці процеси супроводжувались конфліктами із застосуванням зброї та вибухівки, від яких гинули не лише учасники цього кривавого переділу, а й законослухняні громадяни. Особливо часто такі сутички в цей час відбувались у великих в економічному плані регіонах: у Криму, Донецькій, Луганській областях. Протягом 1991–1996 рр. кількість фактів використання злочинцями вибухових пристроїв зросла в 20 разів [13].

Необхідно звернути увагу на те, що в новітній історії держави з'явився новий особливо небезпечний вид злочину – навмисні вбивства, в тому числі пов'язані з фізичним усуненням керівників різного рівня, серед яких були керівники державних служб. Причиною цих замахів, як правило, була з участь потерпілих у кримінальній економіці. Крім того, жертвами криміналітету дедалі частіше ставали представники засобів масової інформації. Підтвердженням стрімкого зростання кількості цього виду злочинів є те, що тільки протягом 1995–1998 рр. було скоєно майже 18 тис. навмисних убивств [14]. Взагалі у 1994–1998 рр. в країні було зареєстровано майже 2,5 млн злочинів, кожен другий з яких – тяжкий.

Загострення криміногенної обстановки вимагало від органів міліції вжиття адекватних заходів. Реальні показники свідчать, що в 1995–1998 рр. міліцією України було викрито 5 810 ОЗУ, з них 203 – це бандитські групи [15, с. 3]. Незважаючи на всі зусилля міліції, прогноз подальшого розвитку кримінальної ситуації в Україні свідчив про поглиблення негативних тенденцій, а заходи, які вживалися з метою протидії криміналітету, часто були неадекватні масштабності та розмаху кримінальних дій.

Аналіз небезпечних проявів ОЗУ свідчить про те, що починаючи з 1997 р. розпочався новий етап еволюції нашої вітчизняної мафії. В цей час стартував етап її стрімкої політизації. Метою підкупів і силових дій злочинних формувань стає більшою мірою не лише економічна, а й політична влада. Укорінившись у комерційних, фінансово-кредитних, банківських структурах, вони поставили собі за мету освоїти владні структури, в тому числі й правоохоронні. Діяльність ОЗУ дедалі більше набувала транснаціонального характеру. Під захистом корумпованих політичних діячів та представників правоохоронних органів створювалися великі корпорації, спостерігалося масштабне проникнення мафії в політичні структури, тривало накопичення корпоративними групами кримінального капіталу. І все це робилося заради досягнення єдиної мети – отримання реальної можливості корегувати політику відповідно до своїх злочинних інтересів [6, с. 66].

Всі ці негативні явища змусили керівництво МВС України здійснити низку організаційно-управлінських заходів, спрямованих на посилення ефективності діяльності органів та підрозділів міліції й стабілізацію криміногенної обстановки в державі. У практику була впроваджена

нова форма роботи, а саме – комплексні відпрацювання регіонів, а згодом усієї держави. Так, наприклад, в 1998 р. підрозділами міліції було здійснено 31 відпрацювання, що дало неабиякий ефект не тільки стосовно реалізації оперативних справ щодо ОЗУ, а й вплинуло на загальний рівень кримінальної злочинності [16, с. 2].

Наступним важливим напрямом діяльності спеціальних підрозділів боротьби з організованою злочинністю стала ліквідація бандформувань. При цьому основні зусилля були спрямовані на знешкодження стійких, соціально-небезпечних ОЗУ, нейтралізацію їх керівного ядра, підірив економічного підґрунтя, виявлення корумпованих зв'язків. Статистика свідчить про постійне нарощування зусиль на цьому напрямі діяльності. Так, якщо в 1994 р. міліцією України було виявлено 13 озброєних бандформувань, у 1995 р. – 34, в 1996 р. – 61, то в 1997 р. – уже 110, а в 1999 р. було знешкоджено 94 таких банди [17, с. 19].

Необхідно також зазначити, що, починаючи з 1995 р., значно поліпшилась динаміка розкриття резонансних убивств. В 1995 р. їх було вчинено 210 і розкрито 13,8%, 1996 р. – 157 (26,7%), ще за рік – 134 (50%), а в 1998 р. – 58 (51,7%). Зростання цього небезпечного виду злочину потребувало від керівництва МВС розробки нових методів протидії. Так, на початку 1997 р. була розроблена і впроваджена в практику діяльності оперативних підрозділів науково обґрунтована комплексна програма «Антикілер», завдяки якій міліції вдалося знешкодити понад 200 найманих убивць. До речі, це була перша така програма на території країн-учасниць СНД.

Серед інших форм роботи – проведення спеціальних операцій проти керівного ядра кримінальних угруповань. Так, у березні 2000 р. спецпідрозділами УБОЗу під час проведення операції «Лідер», було затримано понад 400 осіб, які перебували в розшуку, причому більше 100 з них – лідери, кримінальні «авторитети» та активні члени злочинних формувань [18, с. 4].

Не менш важливе значення мала діяльність органів та підрозділів української міліції щодо протидії такому небезпечному виду злочинності, як серійні вбивства. Однією з найбільш успішних операцій української міліції у цьому напрямі стало розслідування і затримання серійного вбивці А.Ю. Онопрієнко, який був викритий у здійсненні 52 вбивств.

Необхідно зазначити, що одним із найбільш небезпечних видів злочинності, який доволі швидко зайняв вагоме місце у структурі української (та й усієї пострадянської) організованої злочинності, став рекет – організоване вимагання. Цей вид злочинності виник як реакція на податкову й кримінально-правову політику держави періоду початку політичних і економічних реформ. Підтвердженням його стрімкого поширення на теренах незалежної держави є цифри відомчої статистики. Так, за даними МВС України, у 1994 р. цих злочинів було зареєстровано 3 210, у 1995 р. – 3 623, у 1996 р. – 2 807, у 1997 р. – 2 837 [19, с. 97]. Однією з характерних рис цього виду організованої злочинності саме в Україні було те, що форми прояву цього виду злочинів постійно змінювались: від елементарного вимагання грошей у підприємців – до таких форм організації, коли злочинці становилися на фінансове утримання комерційних структур під виглядом їх охорони, створювали контрольовані ними малі підприємства, які неначе займалися охоронною діяльністю, а насправді використовували це як прикриття силового тиску на представників бізнесу.

Аналізуючи діяльність органів та підрозділів міліції за цим напрямом оперативно-службової діяльності, необхідно вказати на те, що суттєво покращити криміногенну обстановку в державі вони змогли лише наприкінці 90-х рр. ХХ ст. На цей час було практично завершено ліквідацію ОЗУ на території 11 регіонів. З 96 відомих організованих злочинних спільнот, які діяли на території України, наприкінці 2000 р. залишилося вісім [20].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що протягом першого десятиріччя існування незалежної держави завдяки цілеспрямованій діяльності органів державної влади та управління, МВС України, була сформована структура підрозділів міліції України по боротьбі з організованою злочинністю, яка дозволила певною мірою забезпечувати протидію організованому криміналу. Однак, попри певні успіхи підрозділів УБОЗ у боротьбі з організованою злочинністю, вирішального перелому на цьому напрямі їх діяльності не сталося. Основними причинами такого стану справ була недосконала нормативно-правова база, а також те, що структура ГУБОЗ відрізнялася надмірною централізацією управління, переобтяженістю структурними елементами, невідповідністю чисельності управлінського апарату та низових ланок оперативно-розшукових підрозділів міліції.

Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами й злочинними організаціями, і нині залишається серед найважливіших завдань оперативних підрозділів Національної поліції України. В сучасних умовах одним із головних завдань є удосконалення та розвиток законодавчого забезпечення діяльності правоохоронних органів у протидії організованій злочинності. Тож,

єдиним законодавчим актом, який у сучасних умовах регулює порядок боротьби з організованою злочинністю в Україні, є Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ, який потребує негайного оновлення.

Разом із тим діяльність оперативних та слідчих підрозділів щодо виявлення, розкриття та розслідування таких злочинних угруповань ще має цілу низку проблем правового та організаційного характеру та потребує постійного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Филонов В.П. Состояние, причины преступности в Украине и её предупреждение. Донецк: Донецчина, 1999. 640 с.
2. Кравченко Ю.Ф. Міліція України. К.: Генеза, 1999. 431 с.
3. Стан та структура злочинності в Україні. URL: <http://www.npu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=67108>.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358.
5. Погорецький М.А. Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2007. Вип. 16. С. 99–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2007_16_9.
6. Зозуля Є.В. Міліція України в умовах становлення незалежної держави (90-ті рр. ХХ ст.): монографія. Донецьк: НД та РВВ ДЮІ МВС України, 2004. 188 с.
7. Про внесення змін до організаційно-штатної структури підрозділів БОЗ МВС України: наказ МВС України від 27 березня 1994 року № 15. Архів ГУНП України в Донецькій області, ф. 20, спр. 3, т. 3, арк. 7.
8. Про стан боротьби з тяжкими злочинами. Інформація МВС України від 16 лютого 1994 року. ДА МВС України, ф. 55, оп. 2, спр. 155, арк. 19–20.
9. Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю: Указ Президента України від 21 липня 1994 р. № 396/94. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/396/94>.
10. Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю: розпорядження Президента України від 10 лютого 1995 р. № 35/95–рп. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/materials/zakony/ukazy/akt.htm>.
11. Про організаційно-штатні питання: наказ МВС України від 6 лютого 1995 року № 5. Архів ГУНП України в Донецькій області, ф. 20, спр. 2, арк. 7.
12. Про стан боротьби з організованою злочинністю та заходи щодо її активізації відповідно до вимог Указу Президента України від 21 липня 1994 року і рішень Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. Рішення Колегії МВС України від 14 грудня 1995 р. Архів ГУНП України в Донецькій області, ф. 20, спр. 2, арк. 92-93.
13. Про оголошення рішення колегії МВС України від 14 грудня 1995 року: наказ МВС України від 22 грудня 1995 р. № 52. Архів ГУНП України в Донецькій області, ф. 20, спр. 2, арк. 91.
14. Виступ Президента України на засіданні Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю 20 листопада 1998 р. Іменем Закону. 1998. № 47. С. 8.
15. Матеріали наради керівників МВС, СБУ та Генеральної прокуратури України. Міліція України. 1998. № 11-12. С. 2–3.
16. Матеріали наради керівного складу МВС України за участю Президента України. Міліція України. 1999. № 5-6. С. 2–3.
17. Преступность в зеркале цифр. Служба безопасности Украины. К. 12/1997-1/1998. С. 18–19.
18. Кальна В. Убозівські акценти. Міліція України. 2001. № 5. С. 4–5.
19. Николаюк С.І. Характеристика вимагань, вчинюваних організованими злочинними угрупованнями. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 1998. № 4. С. 96–102.
20. Смирнов Ю. В центрі уваги – протидія злочинності та тероризму. Матеріали розширеного засідання колегії МВС України за підсумками 9 місяців 2001 року. Іменем Закону. 2001. № 43, 26 жовтня. С. 1.